

Nummer 40, december 2008

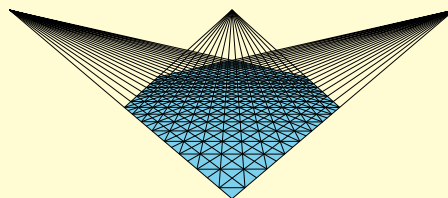
Thema van dit nummer: Zelandia Illustrata

Symposiumsprekers kiezen hun favoriete prent

Afscheid conservator Piet Smallegange

Printing-on-demand: een reproductie uit het Prentenkabinet

Agenda activiteiten en cursussen

Geschiedenis van een bijzondere verzameling

Mr Jacob Verheye van Citters (1753-1823) legde de basis voor de Zelandia Illustrata. Hij kocht prenten, tekeningen en bestaande verzamelingen en erfde de verzameling van zijn vader. Verheye van Citters bewaarde de Zelandia in zijn kasteel Popkensburg bij Sint Laurens. Na zijn dood verkocht zijn zoon de verzameling aan het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. In het museum van het Genootschap in Middelburg werd de collectie samengevoegd met een reeds aangelegde verzameling afbeeldingen met betrekking tot Zeeland. Het Genootschap stelde conservatoren aan die de verzameling in kaart brachten. Begin twintigste eeuw werden alle archivalia uit de collectie verwijderd. De gedrukte kaarten gingen naar de Provinciale Bibliotheek en de handgeschreven kaarten naar het Rijksarchief in Zeeland. In mei 1940 zijn veel van deze afgescheiden delen verbrand. In 1978 is de Zelandia Illustrata in bewaring gegeven bij het Rijksarchief in Zeeland, sinds 2000 onderdeel van het Zeeuws Archief.

Jacob Verheye van Citters en gezin. Krijttekening in pastel door R. Jelgerhuis, 14 juni 1785. ZI Aanwinsten nr 281

Symposium 18 december 2008

Zelandia Illustrata digitaal raadpleegbaar in Zeeland in Beeld

De grootste verzameling van het Zeeuws Genootschap

Aantal beeldobjecten: 35.000

Hoofddeelcollecties: ▶ Gedrukte kaarten en plattegronden
 ▶ II Topografische prenten en tekeningen (stads- en dorpsgezichten, gebouwen) ▶ III Historie en leven (gebeurtenissen in de Zeeuwse geschiedenis, afbeeldingen van Zeeuwse oudheden, wapens, zegels, munten, penningen en reclameplaten) ▶ IV Portretten en personalia (van diverse personen: bestuurders, zeehelden, kunstenaars, predikanten, enz.)

Aanvullende collecties: ▶ Aanwinsten (vanaf 1995) ▶ Prentbriefkaarten ▶ dr Mezger (portretten van zijn patiënten 1860-1895) ▶ De Plaa (tekeningen en aquarellen betreffende Zeeland 1979-2008)

Het Zeeuws Archief en het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen organiseren donderdag 18 december 2008 een symposium over de historisch-topografische atlas Zelandia Illustrata. Dit is een van de grootste en belangrijkste collecties van het Zeeuws Genootschap en bevat 35.000 kaarten, prenten en foto's van Zeeland vanaf de Middeleeuwen tot heden. De verzameling wordt beheerd door het Zeeuws Archief, dat inmiddels een groot gedeelte van de atlas gedigitaliseerd en beschreven heeft. In december zullen drie van de vier deelcollecties (II, III en IV) digitaal beschikbaar worden gesteld via de beeldbank Zeeland in Beeld.

Kijk op www.zeeuwsarchief.nl ▶ [afbeeldingen](#).

Symposium Zelandia Illustrata Digitaal Filmzaal van de Provincie Zeeland (Abdij 8), 10.45-14.30 uur. Aanmeldingen via info@zeeuwsarchief.nl of (0118) 67 88 00. Sprekers: drs D. de Vries, oud-conservator Collectie Bodel Nijenhuis Universiteitsbibliotheek Leiden, drs C.E. Heyning, kunsthistoricus, drs I.H. Vogel-Wessels Boer, conservator Zelandia Illustrata, en drs A.C. Meijer, voormalig hoofd Archieven en Collecties Zeeuws Archief.

Symposiumsprekers kiezen hun favoriete prent

Kaart van Sluis, Cadzand en omliggende polders tijdens het beleg en de verovering van Sluis door prins Maurits, 25 april-19 augustus 1604. Gravure door Floris Balthasarsz. van Berckenrode, zonder jaar. ZI-III nr 117

Een prachtige dag

“Als onderwerp voor mijn lezing heb ik historische prenten gekozen, met als voorbeeld Sluis. Door de verovering van Sluis in 1604 door Prins Maurits werd de geschiedenis van dit stukje Vlaanderen verbonden met die van de Noordelijke Nederlanden”, aldus Dirk de Vries. Toen de oud-conservator van de collectie Bodel Nijenhuis de catalogus raadpleegde, stuitte hij op een zeldzame prent van Sluis en omgeving, waarvan de summiere beschrijving vele vragen openliet. “Oog in oog met de prent kon ik vandaag vrij snel de afbeelding thuisbrengen. Het bleek te gaan om een uiterst zeldzame prent waarvan geen tweede exemplaar bekend is. Ze behoort tot een reeks prenten van Floris Balthasarsz. die de heldendaden van Prins Maurits tussen 1588 en 1604 verbeelden. Zo’n ontdekking maak je niet vaak mee. Dit is voor mij een prachtige dag!”

Portret van S.C. de Casembroot-van der Feltz als meisje, zittend aan borduurwerk. Kleurentekening in krijt door W. Marchant, 1915. ZI Aanwinsten nr 499

Goed huisvaderschap

“Sophie van der Feltz, de latere echtgenote van Commissaris der Koningin De Casembroot, is voor mij het lievelingetje van de Zelandia”, zegt Albert Meijer. Hij was tot voor kort als hoofd van de afdeling Archieven en Collecties bij het Zeeuws Archief nauw betrokken bij het beheer van de Zelandia Illustrata. “De manier waarop het fragiele krijtportret is geconserveerd geeft duidelijk aan dat wij als Zeeuws Archief het ‘goed huisvaderschap’ ruim interpreteren. Als het gaat om het behoud van de documenten in de Zelandia doen wij geen concessies.” Dat is dan ook te zien. Vanwege de kwetsbaarheid is de tekening in een speciaal passe-partout gezet met een stevige, diepe uitsparing, zodat de krijttekening optimaal wordt beschermd.

Afbeelding van mr David Grenier Verwout Noiret (ca 1746-1778) op jeugdige leeftijd. Aquatrel in kleur door Isaac Lodewijk La Fargue van Nieuwland (1726-1805), gesig-neerd en gedateerd L.F. van Nieuwland, 20 juli 1764. ZI-IV nr 701

Een te hoge pluche

“Deze jongeman in zijn prachtige kostuum zit op een te hoge pluchen stoel; hij kan net niet met zijn voeten bij de grond. Dat vind ik zo aandoenlijk.” Aan het woord is Ineke Vogel-Wessels Boer, conservator van de Zelandia Illustrata. “Het is een typische achttiende-eeuwse prent. Wat me bijzonder intrigeert is de buitenplaats die vaag op de achtergrond te zien is. Waarom juist deze buitenplaats bij deze prent? Het lijkt me interessant om dat nog eens te achterhalen. De prominente plaats van de tuinornamenten is typerend voor die tijd. Wat mij het meest aanspreekt is de manier waarop de persoon is afgebeeld: op een te hoge pluche.”

Plaatjes zijn niet alleen maar plaatjes

Kunsthistoricus Katie Heyning doet veelvuldig onderzoek in beeldcollecties, waaronder de Zelandia Illustrata. “Plaatjes zijn niet alleen maar plaatjes”, zegt Heyning. “Een beeldcollectie is ook uitstekend te gebruiken als bron van onderzoek.” Als sprekend voorbeeld toont ze een vel papier waarop gilde-

Middelburgse gildepenningen. Tekeningen in Oostindische inkt. Rechtsonder de tekeningen van de penningen van het schrijnwerkersgilde door D. de Blicq (zie detail), achttiende eeuw. ZI-III nr 865 I

penningen staan afgebeeld. “Daniël de Blicq, de ontwerper van de muntpers, maakte kennelijk ooit een ontwerp voor een penning voor het schrijnwerkersgilde. Dat ontwerp is op deze laat achttiende-eeuwse afbeelding van de gildepenningen geplakt. De penning zelf ben ik nog niet tegengekomen, dus het is mogelijk dat het ontwerp nooit is uitgevoerd. Deze tekening is hét voorbeeld van de Zelandia Illustrata als bron in plaats van als historisch-topografische atlas.”

Ontwerp voor een penning voor het schrijnwerkersgilde door Daniël de Blicq (ca 1602-1673). Tekeningen in potlood op perkament, zeventiende eeuw.

Piet Smallegange neemt afscheid als conservator

“Het was mij een waar genoegen”

Piet Smallegange neemt na achttien jaar afscheid als conservator van de Zelandia Illustrata. Een reden om met hem terug te kijken. “Ineke Vogel en ik hebben samen de collectie aanwinsten van de Zelandia in kaart gebracht en beschreven. Dat heeft, in samenwerking met medewerkers van het Zeeuws Archief, geresulteerd in de aanwinstencatalogus. In 1998 zijn we begonnen met het uitgeven van de KZGW-agenda’s. Hierin worden de meest bijzondere afbeeldingen uit de Zelandia Illustrata per thema opgenomen. Er zijn inmiddels twaalf agenda’s verschenen en ik heb daar met zeer veel plezier aan meegewerkt.”

Op de vraag welke afbeelding hem het meest fascineert, antwoordt hij: “Natuurlijk ben ik het aan mijn naam verplicht een prent uit de Cronyk van Smallegange te kiezen. Smallegange was een zwaargewicht, niet alleen vanwege de enorme fysieke omvang van zijn kroniek, maar hij heeft op historisch gebied veel voor de geschiedenis van Zeeland betekend.” Piet Smallegange wijst op de plattegrond van Middelburg die in de kroniek is opgenomen en als losse afbeelding in de Zelandia Illustrata berust. “Met deze plattegrond heeft kaartenmaker Cornelis Goliath een zeer nauwkeurige weergave van de stad in het midden van de zeventiende eeuw gegeven. Alle gebouwen op de kaart die er nú nog zijn, zijn monumenten.

En als oud-voorzitter van de Stichting Vrienden van Middelburg hebben monumenten mijn specifieke aandacht.” Smallegange kijkt met plezier terug op zijn tijd als conservator. “Het werken met zo’n unieke verzameling was een bijzondere ervaring. Vooral de samenwerking met collega-conservator Ineke Vogel vond ik zeer prettig en inspirerend. Het was mij een waar genoegen.”

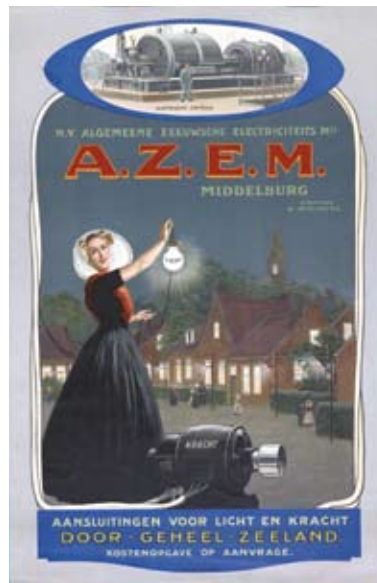
Afbeelding van de stad Middelburg in Zeeland, nauwkeurig zoo de publycke gebouwen als alle de particuliere huysen, kennelijck naar 't leven geteyckent door Cornelis Goliath'. Gravure naar de opname van C. Goliath vermeerderd en verbeterd door A. van Meyren, 1688. ZI-I nr 312

Printing-on-demand: een reproductie uit het Prentenkabinet

U kunt nu ook thuis genieten van de prachtige afbeeldingen uit de beeldcollecties in het Zeeuws Archief. Samen met de Drukkerij, Winkel in Woord, Beeld & Geluid in Middelburg is een Prentenkabinet opgezet. In de voormalige expositieruimte van de Drukkerij is een wisselende selectie reproducties te zien van Zeeuwse historische prenten, kaarten, foto's en ansichten uit de Zelandia Illustrata en andere beeldcollecties in het Zeeuws Archief. De reproducties zijn professionele studio-opnamen van de originele beelddocumenten, vervaardigd door fotograaf Ivo Wennekes.

Geef een bijzonder cadeau in de feestmaand

Kies op de computer in het Prentenkabinet of op uw eigen pc een afbeelding uit in Zeeland in Beeld, de digitale beeldbank van het Zeeuws Archief (www.zeeuwsarchief.nl). Bestel die bij de Drukkerij in het door u gewenste formaat. Tarieven, afhankelijk van het formaat, van € 42,50 tot € 250. Na ongeveer twee weken kunt u uw reproductie ophalen bij de Drukkerij.

Affiche van een vrouw in klederdracht met lamp voor de Algemeene Zeeuwsche Electriciteitsmaatschappij AZEM. Steendruk in kleur, 1924-1926. ZI-III nr 1079

Het Prentenkabinet – de Drukkerij: Markt 51, 4331 LK Middelburg, tel (0118) 88 68 86, www.drukkerijmiddelburg.nl.

Agenda activiteiten en cursussen – voorjaar 2009

Donderdag 18 december 10.45-14.30 uur, Filmzaal Abdij 8 Middelburg. Symposium Zelandia Illustrata digitaal (zie voor details en aanmelding elders in deze Nieuwsbrief).

Dinsdag 13 januari 19.30-21.30 uur, 6 avonden. Cursus Wat staat daar? – Paleografie voor gevorderden. Deelname € 105 p.p.*

Dinsdag 13 januari 19.30-21.30 uur, 6 avonden en 1 stadswandeling op zaterdag 7 februari. Cursus Wonen in een monumentenpand in de monumentenstad Middelburg. Deelname € 110 p.p.*

Zaterdag 7 februari 10.00-12.00 uur. Korte cursus Naar de Nieuwe Wereld – Emigratie van Zeeuwen naar Noord-Amerika. Deelname € 22 p.p.*

Zaterdag 7 maart 10.00-12.00 uur. Korte cursus Wegwijs in de archieven van het kadaster en pre-kadastrale registers. Deelname € 22 p.p.*

Maandag 16 maart 14.00-16.00 uur. Korte cursus Zoek en Vind – Methodiek van het historisch onderzoek. Deelname € 22 p.p.*

Dinsdag 7 april 19.30-21.30 uur. Korte cursus Wegwijs in archieven van boerenbedrijven en landbouworganisaties. Deelname € 22 p.p.*

Alle cursussen vinden plaats in het Zeeuws Archief en worden georganiseerd door het Zeeuws Archief en de Zeeuwse Volksuniversiteit (ZVU). De cursus Wonen in een monumentenpand is een initiatief van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland en wordt mede georganiseerd door de Stichting Vrienden van Middelburg. Voor meer informatie: www.zeeuwsarchief.nl/educatie-cursussen.

*ZVU-leden en Vrienden van het Zeeuws Archief betalen minder. Bij de cursus Wonen in een monumentenpand geldt de leden-/vriendenkorting ook voor donateurs van de Stichting Vrienden van Middelburg.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094, info@zeeuwsarchief.nl, www.zeeuwsarchief.nl.

De studiezaal en de expositieruimte zijn geopend van dinsdag tot en met vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand van 9.00 tot 17.00 uur, de expositieruimte ook op maandag.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding van Abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Heeft u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief.

Het Zeeuws Archief is gesloten op donderdag 25 en vrijdag 26 december 2008 (Eerste en Tweede Kerstdag) en donderdag 1 januari 2009 (Nieuwjaarsdag).